

CONCEPT FOR TOURIST ZONING OF KOSTINBROD MUNICIPALITY - A MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM

Abstract: The survey includes a study of destination planning at a local level through tourist zoning. A set of general and private methods corresponding to the interdisciplinary and heterogeneous nature of the study are used. The implementation of a micro-planning scheme for Kostinbrod Municipality as a tourist destination is an effective mechanism for sustainable regional development. It can be used in the planning and development of tourism both in the local tourism policies of other municipalities with similar indicators and at the national level by the Ministry of Tourism and the organizations for managing the tourist regions.

Author information:

Dessislava Alexova

Chief Ass. Prof., PhD

International Business School – Botevgrad

✉ dalexova@ibsedu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Sustainable development, tourist zoning, destination

Въведение

Според UNWTO World Tourism Barometer, международните пристигания намаляха с 81% през юли и 79% през август 2020 г. - традиционно двата най-натоварени месеца през годината. Отливът на туристи до месец август представлява 700 милиона по-малко пристигания в сравнение със същия период на предходната 2019 г., а в загуби това се изчислява на 730 милиарда американски долара от международен туризъм. Това е осем пъти повече от загубите, причинени от глобалната икономическа и финансова криза през 2009 г. Главният секретар на UNWTO заявява, че огромните и драматични финансови, икономически и социални последици налагат спешната необходимост от безопасно рестартиране на туризма своевременно и координирано. [1] Тези тенденции при световния туристически пазар, наред с допускането на системни грешки при планирането и развитието на туризма в българските общини, налагат преосмисляне на управлението на дестинациите. Очертаването на стратегически насоки за устойчиво развитие на туризма в България и подбора на работещи механизми за прилагането им в практически аспект следва да бъде част от националната политика за спасяване на туризма в страната.

Устойчивото развитие на туризма зависи до голяма степен от участието на публичния сектор, тъй като този бизнес е твърде интегриран с други обществени услуги, състоянието на транспортната инфраструктура, достъпа до и до туристическите атракции и обекти, чистотата, сигурността. Наличието или отсъствието на проекти в подкрепа на туристическата инфраструктура и кадровата обезпеченост на дадена територия е от съществено значение за конкурентоспособността на туризма. Следователно политиката на общинските власти и отношението им към проблемите на сектора са сред ключовите фактори за развитието на туристическа дестинация. В община Костинброд секторът на туристическите услуги не е развит в съответствие с националните пропорции, за сметка на добре функционираща икономика с индустриално-аграрна структура.

Актуалността на темата е свързана с неефективно използване на туристическите ресурси в община Костинброд. Традиционно общината се развива като индустриална, характеризираща се с ниска безработица и висок среден доход, което заедно с историческата предпоставка обяснява липсата на предприемачески нужди от страна на местното население. В началото на 2020 г. е гласувана от Общински съвет Програма за развитие на туризма в Община Костинброд 2020-2025 г., но на практика все още няма реализирани целенасочени местни политики в сектора.

Ефективен механизъм за устойчиво регионално развитие е разработването на концепция за туристическо зонироване на общината. Тя е разработена въз основа на таксономичната схема за микрорайониране на туристическа дестинация по модела на община Ботевград. За изготвянето ѝ е проследено *Туристическото райониране* от началото на развитието му у нас през 60-те до 80-те години, като също така са отчетени основните подходи при очертаване на туристическите райони при различните класификации, както и основните принципи на туристическото райониране, формулирани в научната литература. [2]

Проучването на туристическия потенциал, условията и възможностите за устойчиво развитие на туризма в община Костинброд и изготвянето на концепция за туристическо зонироване на общината включва използване на широка палитра от *общонаучни и частни методи*: количествени, включващи предимно интервюта, работни срещи с представители на местната власти, културни дейци, предприемачи и качествени, включващи допитване, експертна оценка, формиране на работни групи; използване на предимно *емпирични методи на изследване*: метод на теренни наблюдения, географски методи и използване на ГИС; камерални методи. Типовите критерии за анализ и оценка на ресурсите са свързани с някои техни основни количествени и качествени параметри: атрактивност, разнообразие, обем, териториален характер, необходимост от опазване.

1. Анализ и оценка на туристическия потенциал на община Костинброд

Анализът и оценката на туристическия потенциал за устойчиво туристическо развитие на община Костинброд, с цел очертаване на възможностите за микрорайониране на дестинацията, обхваща проучване на външните и вътрешните фактори на средата, които влияят върху развитието на туризма, както и анализ и оценка на ресурсния потенциал, с който тя разполага. Проучването е направено от автора по време на изготвянето на общинската програма за развитие на туризма. [3]

Създаването на атрактивна и конкурентна туристическа дестинация изисква наличие на туристически ресурси, условия и институционална подкрепа от страна на публичния сектор за устойчивото развитие на отрасъла. Ситуационният анализ на туристическата среда в община Костинброд има за цел да покаже реалното състояние и неразкрит потенциал на общинския туристически продукт към 2020 г. В основата на настоящия анализ са изследвани състоянието на външните и вътрешните фактори на средата, наличните туристически ресурси, съществуващата обща и специализирана туристическа инфраструктура, условията за туризъм, рекреация, спорт и развлечения, както и съществуващото туристическо предлагане.

1.1. Анализ и оценка на външната среда

Външната среда очертава макроикономическата рамка. За целите на изследването са проучени положителните и отрицателни политически, икономически, социо-културни и екологични влияния на туризма, свързани със съвременното развитие на туризма, някои тенденции в развитието на сектора и потребителското поведение. В резултат на проучването са очертани възможностите и ограниченията за устойчивото развитие на туризма на местно ниво и мястото му в макроикономическата рамка.

По отношение на местната политика е направен извод, че кметът на община Костинброд демонстрира политическа воля за развитие на туристическия сектор, използване на

научноизследователски подход при изготвяне на програмни и стратегически документи и готовност за целеви действия в тази посока, но все още няма назначен ресорен служител в сектор туризъм и действащ Консултативен съвет по въпросите свързани с туризма в общината.

Благосъстоянието и стандарта на живот на населението оказват значително въздействие върху потреблението на туристически услуги. Като цяло е налице благоприятна и относително стабилна икономическа среда за развитие на туризма в общината. Съществува световна тенденция броят на хората в третата възраст прогресивно да се увеличава. В този смисъл броят на опитните туристи ще нарасне с много по-бързи темпове от туристическото развитие, което ще доведе до повишаване на изискванията към качеството, комфорта и сигурността на средствата за настаняване и транспорт, изискването по по-разнообразни и качествени допълнителни туристически услуги, отговарящи на съвременните изисквания. По-търсени ще бъдат индивидуалните програми, които се провеждат извън натоварения сезон и включват релаксиращи възможности за забавление. [2]

Търсенето на активни ваканции в райони с чиста природна среда е свързано с грижа за здравето и ще формира нуждата от маршрутно-познавателни пътувания в екотуристически дестинации свързани с наблюдение на растителни и животински видове в естествената им среда, възможности за отдих и рекреация в крайградски зони, изграждане на подходящи съоръжения за активни спортове и приключения. Костинброд като дестинация със съхранена природна среда, подходяща надморска височина и параметри на климата, има предпоставки да предоставя условия за краткотраен отдих и туризъм, свързан с планински, приключенски и екотуризъм. Проблемите с водоснабдяването, наличието на твърди битови отпадъци извън местата за депониране, качеството на атмосферния въздух през зимните месеци влияят върху компонентите на околната среда и водят до сериозни екологични проблеми, които или застрашават самия туристически обект/продукт, или достигат по-големи мащаби и засягат имиджа на целия район. Макар и слабо негативно влияние оказват някои замърсяващи производства на територията на общината. Значителен проблем са нерегментиранияте сметища край населените места и дерета. Недостигът на пречиствателни станции, остарялата и амортизирана ВиК инфраструктура, водеща до аварии и влошеното качество на питейната вода, които представляват проблем за жизнения стандарт на местната общност, ще окажат неблагоприятно въздействие и върху туристическото предлагане и качеството на туристическия продукт. Въпреки наличието на отчетените проблеми природата в община Костинброд е съхранена в добра степен и предполага възможности за туристически посещения, в съчетание с обекти на културно-историческото наследство и организиране на събитийни прояви. [3]

1.2. Анализ и оценка на вътрешната среда

Вътрешните фактори обхващат местоположението и добрата транспортна достъпност на дестинацията; икономическа характеристика, чийто добри показатели влияят отрицателно върху предприемачеството в туризма; демографската характеристика, която е повлияна от икономическата и социална ситуация в страната, но показателите са над средните; характеристиките на образованието на местно ниво и наличието на учебни заведения в повечето населени места; състоянието на здравеопазването в общината, социалната структура и състоянието на комунално-битовите нужди. В резултат на направеното проучване е изяснено взаимодействието на туризма с останалите икономически отрасли в общината, интегрирането и ролята му в цялостната микроикономическа рамка.

В границите на община Костинброд се включват 14 населени места, най-големи от които са административният център - гр. Костинброд и кметствата с. Петърч, с. Драговищица и с. Голяновци. По-малки кметства са с. Безден, с. Богьовци, с. Бучин проход, с. Градец, с. Дреново, с. Дръмша, с. Опицвет, с. Понор, с. Царичина, с. Чибоавци. Населението на община Костинброд

наброява около 18 000 жители, но по неофициални данни през последните години хората населяващи гр. Костинброд и селата на територията на общината са около 35 000. Центърът на общината – град Костинброд е с тенденция на нарастване на населението, дължащо се на положително естествено възпроизводство и положителен механичен прираст. Преминаването на трансевропейски транспортни коридори в близост до община Костинброд, определя транспортно-географското положение като благоприятно. Също така в непосредствена близост или върху територията ѝ се очертава перспективна развръзка на важни транспортни коридори - ТК №4, №8 и №10. Тези предпоставки създават условия за бъдеща пазарна реализация на разнообразни дейности. [3]

Икономическото, инфраструктурното и логистичното развитие на град Костинброд създава благоприятни условия за среда за живеене и за развитие на бизнеса. Едни от най-големите фирми в България се намират в община Костинброд, а добре развитата инфраструктура има важно локализиращо влияние при формирането на инвестиционния интерес към територията ѝ. Инвестиционната атрактивност се засилва и от мощния столичен инфраструктурен комплекс, включващ разклонен гаров ареал, легищен комплекс с развити връзки с цял свят, разгъната електроснабдителна, транспортна, газификационна и водопроводна система и др. Природните и климатичните дадености и стабилните и благоприятни екологически характеристики са добри предпоставки за развитието на хранително-вкусова промишленост, зеленчукопроизводство, научноизследователска дейност. Сравнително високото ниво на образование и наличието на квалифицирана работна сила са важно условие за дългосрочна политика за привличане на инвеститори. В последните 5 години в община Костинброд са вложени десетки милиони евро за изграждане на производствени мощности и тенденцията е това да продължи дори в по-големи размери. [3]

1.3. Анализ и оценка на природните и антропогенните туристически ресурси

Туристическите ресурси са отъждествени най-общо с условията и факторите, обуславящи туристическото развитие и въздействащи върху туристическия процес. Те се явяват съществена част от рекреационните фактори на туризма. Отчетено като важно качество на туристическите ресурси, в контекста на устойчивото развитие е, че след използването им от туристите, техните качества се запазват, не се губят или унищожават и тяхното усвояване следва да отговаря на условията за ползване на ресурсите изобщо: техническа осъществимост, икономическа необходимост, социална потребност и достатъчна проученост. [4] Община Костинброд е с благоприятно географско разположение: непосредствена близост до столицата и транспортния коридор към Република Сърбия. Допълнително предимство ще предостави изграждането на магистралата до Калотина. Природните и антропогенните ресурси, с които разполага общината, съществуващи черни пътища и пътеки, с потенциал да бъдат превърнати в туристически маршрути, съхранена природа и атрактивни полупланински и планински ландшафти, вековни дъбове и оброчни кръстове, предоставят потенциал за развитие на различни форми на алтернативен туризъм. [3]

Природните туристически ресурси благоприятстват развитието на туризма в община Костинброд, но имат нужда от подобряване на достъпността, популяризиране и туристическа интерпретация. Те включват характерните особености на релефа (скални обзаувания, характерни ландшафти, причудливи скали, каньоновидни долини и др.), благоприятните характеристики на климата, водните ресурси реки, езера, язовири, водопади, минерални води и др.) и биологичното разнообразие (редки и защитени растителни и животински видове и техните местообитания).

Релефът като природен туристически ресурс е предпоставка за развитие на различни алтернативни форми на туризъм: приключенски (велосипеден и конен); екстремни форми на туризъм (парапланеризъм, скално катерене, спелеотуризъм); къмпингуване и други, което може

да бъде стимулирано, чрез изграждане на дребно-машабна туристическа инфраструктура, GPS заснемане на маршрути водещи до тях, публикуване в уеб платформа за туризъм на общината и печатни рекламни материали.

Специфичните биоклиматични условия благоприятстват развитието на туризма в община Костинброд. Особено голямо предимство е розата на ветровете от запад, където липсват замърсители на територия от 150 km. Този фактор обуславя изключително чистият въздух. Необходимо е обаче да се отчете, че негативно влияние оказват температурните инверсии в равнинните части на общината и липсата на снегозадържане, което в летните месеци може да доведе до безводие.

Речните ресурси са ограничени за практикуване на водни спортове на територията на общината, но има възможности за изграждане на места за отдих и крайградски зони за рекреация. Трите язовира обуславят потенциал за развитие на риболовен туризъм. Най-подходящ за риболов е яз. „Безден”, където има развита туристическа инфраструктура. Установяването на потенциала на минералните води като ресурс за туризъм е свързано с необходимост от по-машабно хидрогеоложко проучване и проучване на питейните и лечебните им качества.

Биологичното разнообразие е богато, обаче не е добре проучено и това възпрепятства екотуристическото предлагане. За целите на екотуризма е необходимо да се извърши задълбочено проучване на видовото разнообразие в териториите с атрактивен ландшафт и съхранена природна среда, за да се идентифицират специализирани екотуристически локации и маршрути. Защитените територии са прекалено малки по площ и имат ограничено значение за туризма, а защитени зони, включени в европейската мрежа Натура 2000, все още не са пригодени за целите на туризма.

Антропогенните туристически ресурси са създадени от човека и притежават качества за задоволяване на лечебни, рекреативни, познавателни, делови или развлекателни потребности. Те са обекти на материалното културно наследство (недвижими и движими паметници на културата), както и културни ценности (традиции, занаяти, фолклор, кулинария) и събития с нематериален характер (т. нар. „живо наследство”), които представляват непосредствена цел за пътувания. Те са създадени от човека и притежават качества за задоволяване на рекреативни, познавателни, възпитателни, делови или развлекателни потребности, поради което привличат туристите.

Община Костинброд разполага с разнообразни обекти на материалното културно наследство: археологически, исторически и религиозни. Установени са два уникални антични паметника: късно-римската резиденция Скретиска (palatium Scretisca) на Константин Велики I и пътна станция Скретиска (Mutatio Scretisca) - първата спирка, западно от Сердика по античния трансбалкански диагонален път, както и ранно-византийско селище Кратискара (КРАТИСКАРА) в местността Градището край гр. Костинброд, но те са напълно недостъпни и непригодни за туристически посещения. В община Костинброд се намира също с. Царичина, в центъра, което се намира прочутата „Царичинска дупка”. Множество посетители са привлечени и посещават мястото, което се е превърнало в най-голямата мистерия на съвременна България. Античната вила “Villa Rustica” е разположена югоизточно от с. Драговищица, община Костинброд. Разкрити са напълно или частично пет помещения, но не е пригодена като туристически обект за посещения. На територията на общината има множество оброчни кръстове. Интерес за посещение представляват някои черкви и параклиси. Извършеният анализ показва, че само малка част от тях са достатъчно атрактивни и достъпни за туристите, което налага необходимост общинското ръководство да предприеме мерки за подобряване на функционирането им и достъпността им. [3]

Община Костинброд има сравнително богат културен календар и съхранени традиции, които са предпоставка за развитие на събитийен туризъм. За целта спомага читалищната дейност и активната подкрепа от страна на общината. Най-значимите културни прояви са фестивалите „Шопски наниз”, „Хайдушки ручей”, „За пояс” и Празникът на зелето. Потенциал за развитието на туризма представляват някои традиционни чествания, които са съхранени автентични и могат да служат за допълнение на съдържанието на съществуващи туристически продукти. [3]

1.4. Анализ и оценка на материалната база и кадровата обезпеченост в туризма

Материално-техническата база на туризма представлява основно звено в процеса на създаване, реализация и потребление на туристическия продукт. Тя е важно условие за усвояване и комерсиализация на туристическите ресурси и същевременно генератор на голяма част от стратегическите проблеми и управленски решения в рамките на дейността на туристическото предприятие. Материалната база на туризма може да се определи като съвкупност от материални услуги за производството и реализацията на основни и допълнителни услуги за задоволяване на потребностите на туристите във връзка с пътуването до и пребиваването им в туристическото място. Туристическата инфраструктура включва достъп и комуникации до туристическото място, водоснабдяване, канализация, градоустройство и архитектурен облик. Туристическата суперструктура включва сградите на заведенията за пребиваване, хранене и развлечения, туроператорските и посредническите предприятия, здравните и спортните центрове. [2]

На територията на община Костинброд са категоризирани три места за настаняване: 1 хостел в гр. Костинброд, 1 къща за гости в с. Драговищица и 1 вила в с. Дреново. Некатегоризирани къщи за гости има в селата Чибоовци, Богъовци и Градец, като къщата за гости в с. Градец не функционира. Хотел „Елит” в гр. Костинброд също не фигурира в регистъра на местата за настаняване и заведенията за хранене в община Костинборд. Категоризираните заведения за хранене и развлечения на територията на общината са общо 50. Двадесет от тях представляват питейни заведения, 14 заведения за бързо обслужване, 8 ресторанта, 5 кафе сладкарници и 3 бара, като по-голямата част от тях са в гр. Костинброд. Анализът показва, че местата за настаняване не са достатъчно. Това се явява сериозен ограничителен фактор за развитието на туризма. Освен това те не са разпределени равномерно в общината, част от тях не са категоризирани или не отговарят на съвременните изисквания на туризма, което затруднява работата с туроператори и травел блогъри. Заведенията за хранене и развлечения са разнообразни, но също така са неравномерно разпределени, като част от тях, особено в по-малките населени места, не функционират оптимално. [3]

Община Костинборд не разполага с достатъчно спортни бази, които да привлекат външни посетители с цел спортен туризъм (като участници в спортни състезания и спортно-развлекателни дейности или като зрители). Стадионите и спортните съоръжения на открито са по-скоро с местно значение и се използват за тренировки на спортните клубове и от любители на територията на общината. Конните бази са със значително по-голяма насоченост към конен спорт, отколкото конен туризъм, но имат потенциал за предоставяне на комплексни услуги. Най-перспективен обект е конна база „МСВ Извови”, където освен предоставяните услуги, се строи хотел, който по проект трябва да бъде приведен в експлоатация през 2022 г. Има голям потенциал за разработване на интересни туристически маршрути за велосипедни, конни и пешеходни туристически преходи. Сега съществуващите имат нужда от подобряване на прилежащата туристическа инфраструктура, цифровизация (GPS заснемане) и популяризирането им в интернет, чрез общинска уеб платформа за туризъм, както и в специализирани брошури, интернет страници и канали за туризъм.

Инвестирането в развитие на цялостна мрежа от пешеходни, велосипедни и конни маршрути на територията на общината е по възможностите на община Костинборд, като

заинтересована страна да демонстрира интегриран подход при насърчаването на алтернативни форми за придвижване за местната общност и привличане на туристи от София и околностите. По този начин ще се създадат условия за съвременни форми на пешеходен и велотуризм и насърчаване на нови услуги (наем на шосейни и велосипеди за планински преходи, конни преходи). Необходимо е да се положат усилия за сътрудничество със съседните общини, най-вече Драгоман, Своге и Столична община с цел предлагане на общи пешеходни и велосипедни маршрути и създаване на регионален туристически продукт. Необходимо е също така да се извърши обследване, за да се установи доколко част от изброените пешеходни маршрути са подходящи за планинско колело, както и GPS заснемане, създаване на профил на маршрутите и предписания за тяхната туристическа интерпретация: указания за извършване на маркировка, изработване и монтиране на информационни табла, изграждане на лека туристическа инфраструктура (стълбички, парапети, кътове за отдых и др.), където е подходящо и има необходимост. [3]

Един от ключовите фактори за успешното развитие на туризма в съвременните условия е изграждането на човешкия капацитет и развитието на компетентността в областта на туризма. Наличието на квалифицирани човешки ресурси се свързва с наличието на професионални, научни и анализаторски способности, които да са на достатъчно високо равнище, за да могат да отговорят на нуждите на туристическия пазар. Направен е анализ на ролята на местната власт и другите заинтересовани страни за устойчиво туристическо развитие, отчетени са ограничения, свързани с административния капацитет на община Костинброд, необходимостта от създаване на партньорства и взаимовръзка с останалите заинтересовани страни. Процентът на хората, които биха искали да се занимават с туризъм в община Костинброд не е голям. Ако ще се полагат усилия за развитие на туризма, би трябвало да се насърчат жителите на общината, които имат вече някакъв заявен интерес към създаване и развитие на някакви туристически продукти. Логично е, че на един на по-късен етап те ще привлекат и други желаещи да развиват нещо подобно (принципът “мотивация чрез пример”).

Въпросът с *кадрите в туризма*, заети в туристическото обслужване, е анализиран през призмата на териториалната система за отдыха и туризма, където персоналът се разпределя на управленски и изпълнителен. Изводите, които могат да се направят, са свързани с изискването за висока степен на професионализъм и умения най-вече при мениджърските кадри, изграждането на човешкия капацитет и развитието на компетентността в областта на туризма като ключов фактор, както и необходимостта от насърчаване на предприемачеството. Подпомагането на предлагането на устойчив туризъм изисква обучение на общински служители по отношение на туристическата нормативна база, специализирани услуги за гражданите, подготовка на проекти за получаване на външно финансиране за целите на туризма, назначаване поне на един специалист в общинската администрация, който да се занимава с въпросите на туристическото развитие.

2. Концепция за туристическо зонироване на община Костинброд

Разработването на схема за туристическо зонироване на общината се мотивира от необходимостта за развитие на устойчив и конкурентоспособен туризъм, провеждане на местна туристическа политика, съобразена с териториалните особености и спецификата на различните части от общината и осъществяване на ефективен маркетинг. По този начин туристическите зони на територията на общината да станат разпознаваеми за потенциалните туристи и да могат да бъдат успешно промотирани както на вътрешния, така и на международния пазар.

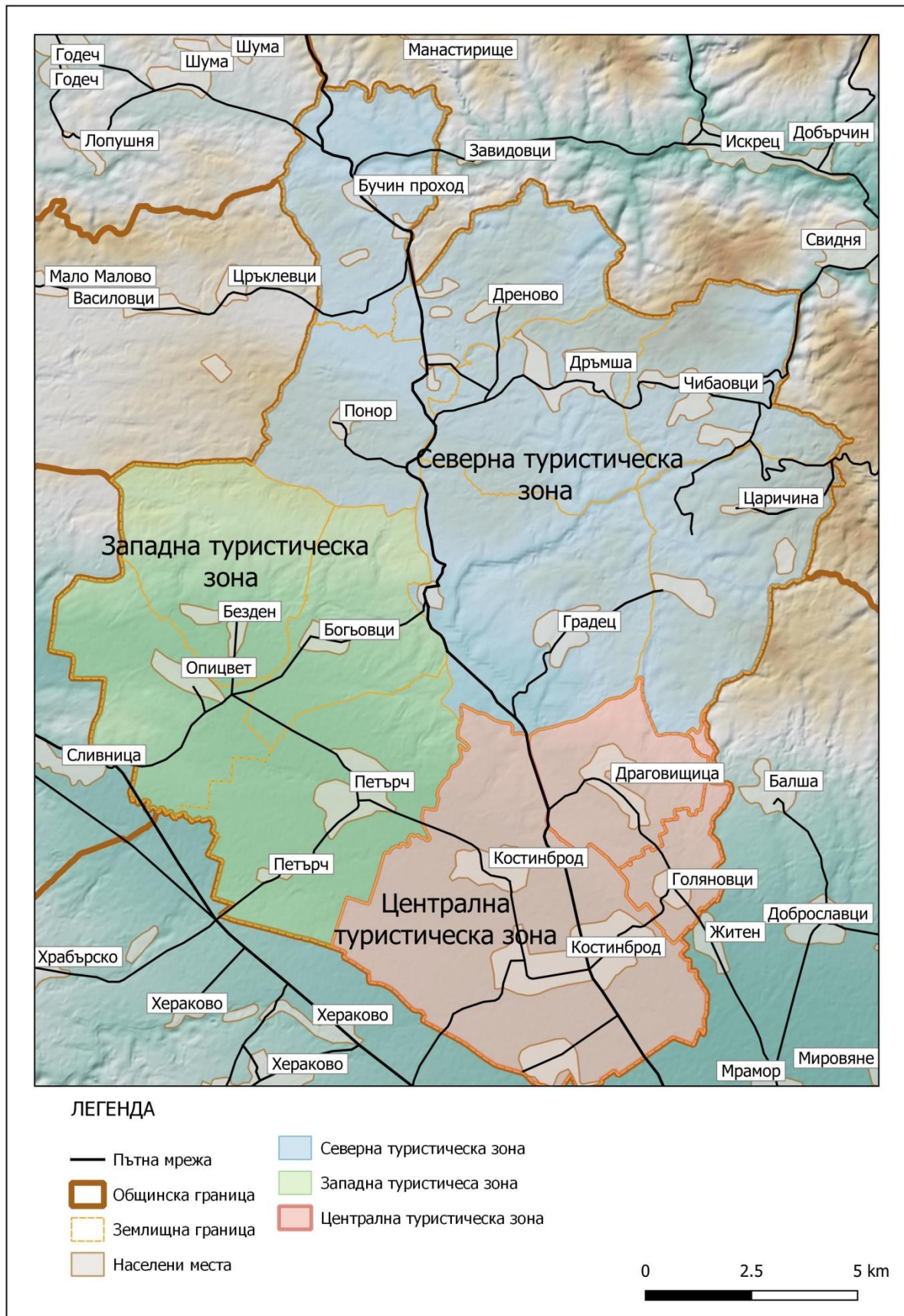
Туристическото зонироване, разработено в съответствие с Концепцията за туристическо райониране на България, има ключова роля за устойчивото развитие на всяка дестинация. То включва разработването на схема за туристическо микрорайониране (зонироване) на общината, което се мотивира от необходимостта за развитие на устойчив и конкурентоспособен туризъм,

провеждане на местна туристическа политика, съобразена с териториалните особености и спецификата на различните части от общината и осъществяване на ефективен маркетинг. Това е начинът туристическите зони на територията на общината да станат разпознаваеми за потенциалните туристи и да могат да бъдат успешно промотирани както на вътрешния, така и на международния пазар.

Въз основа на детайлното проучване на научна литература и планови документи, авторът е разработил схема на туристическото микрорайониране, включваща следните таксономични единици: туристически микрорайон, туристическа зона, туристическо ядро, туристическо място и туристическа точка. Предложената схема за микрорайониране е разработена пилотно за община Ботевград и отговаря на основните принципи на туристическото райониране. Очертаването на границите на отделните зони е на административен принцип, като по този начин зонирването има целеви характер и се улеснява използването му за нуждите на планиране и управление. То е ресурсно ориентирано и цели очертаване на хомогенни райони въз основа на сходства на природните и антропогенните туристически ресурси, като отчита георгафските особености и културната идентичност. [2]

Туристическият микрорайон (tourist micro-region) обхваща територията на две или повече общини с добри транспортни връзки и хомогенни туристически ресурси. **Туристическата зона** (tourist zone) е територия, на която има граница и определени правила. В границите на една туристическа зона, където има концентрирани по сходство туристически ресурси и условия за развитие на туризма, могат да се формират отделни **туристическите ядра** (tourist core area). **Туристическото място** (tourist location) е конкретен обект с историческо, културно, природно или туристическо значение. То се състои от *сърцевинна част* или ядро (конкретния паметник/ природен или туристически обект), *буферна зона* (озеленяване, парк, санитарно-охранителна зона) и *търговско-обслужваща зона* (хранене, продажба на сувенири, санитарен възел, паркинг, каса и др.). **Туристическата точка** (vista point) обхваща гледката. При нея се поставя на охранителен режим именно гледката, а не конкретен обект. Съответно има възбрана за поставяне на съоръжения, които да скриват гледката, да намаляват нейния обхват или да развалят загадката на мястото, когато става въпрос за светилище. [2]

На територията на община Костинброд могат да бъдат формирани три туристически зони (Виж Фиг.1.), като в заемащата централно място „Централна туристическа зона” се обособят три туристически ядра: 1) Костинброд, 2) Драговищица и 3) Голяновци. Всяко ядро обхваща землището на съответното село. Във всяка зона или туристическо ядро, отделните селищни образувания и териториите с концентрирани туристически обекти или ресурси са обособени като туристически места. Всяко едно туристическо място, от своя страна, в зависимост от атрактивността и укикалността на гледките, които притежава, може да съдържа една или повече туристически точки. Пример за туристически места в туристическо ядро „Костинброд”: Централна градска част с площад, Шияковски манастир и прилежащите му територии, яз. „Маслово” и околностите и др.

ФИГУРА 1. ОБОСОБЯВАНЕ И РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ЗОНИ В ОБЩИНА КОСТИНБРОД

Източник: Картографска схема на туристическото зонироване на община Костинброд, изработена от ГИС експерт по задание на автора, 2020

„Западна туристическа зона” обхваща селата: Петърч, Опицвет, Безден и Богьовци. Характеризира се с планинско-хълмист релеф и предоставя възможности за развитие на фестивален туризъм (Празник на зелето, Фолклорен фестивал „За пояс”), велосипеден и конен туризъм, риболовен и екотуризм при рибарниците и влажните ливади. В зоната могат да се формират 2 туристически ядра: 1) землището на Петърч и 2) землищата на Опицвет, Безден и Богьовци.

„Северна туристическа зона”, която обхваща останалите по-малки села в северната част на общината и предоставя възможности за развитие на планински пешеходен и екотуризм, приключенски и екстремни туризъм (велосипеден, конен, скално катерене), културен и езотеричен (свързан с мистиката около Царичината дупка, лековити извори, оброчни кръстове и параклиси). В зоната могат да се формират 3 туристически ядра: 1) Царичина, Градец и Белидие хан, 2) Дръмша, Дреново и Чибоавци и 3) Бучин Проход и Понор.

При обособяването на отделните туристически ядра в трите туристически зони е необходимо да бъде отчетена транспортната достъпност и свързващите ги транспортни връзки. Допълнително следва да бъдат зададени параметри относно отдалечеността на природните и културно-историческите обекти от съществуващите пътища. Към всяка туристическа зона и всяко туристическо ядро да бъдат систематизирани и изброени възможностите за настаняване и хранене, основните туристически обекти и атракции, които могат да представляват интерес за туристите, съществуващите туристически маршрути и тяхното състояние, както и възможностите за устойчиво туристическо развитие на специализираните видове туризъм, обвързано с местните условия на средата и туристическите ресурси.

Заклучение

Устойчивото развитие на туризма изисква целенасочени и постоянни усилия от страна на местните власти, в партньорство с останалите заинтересовани страни за позиционирането на община Костинброд като уникална и конкурентоспособна туристическа дестинация. Акцентирането върху местните традиции и природни дадености, както и различен тип събития, е ключово за устойчивото развитие на туризма. За целта е необходимо да се извършват задълбочени научноизследователски проучвания, постоянни наблюдения и периодична актуализация, в съответствие с динамично променящите се реалности.

Полагането на целенасочени усилия от страна на общинското ръководство и останалите заинтересовани страни за развитие и укрепване на качествен туристически продукт, съобразен със съвременните тенденции за развитие на туризма и потребителското търсене, ще допринесе за уникално позициониране и развитие на общината като туристическа дестинация. За постигане на уникалност в контекста на устойчивото туристическо развитие авторът предлага *създаването на бранд* на дестинацията със слоган „Костинброд – градът на Константин Велики”. Целта е създаване на уникална идентичност с имена на продукти, дизайн, знаци, символи или комбинации от тях, въз основа на диференциация в сравнение с други конкурентни продукти. Основната задача е да се изведе обща визия и да се структурира основа за изграждане на устойчив бранд на туристическа дестинация и целенасочено маркетингово на трите туристически зони, като по този начин се достигне до целевите таргет групи и се постигне възприемане и разпознаваемост от местните общности.

Разработването и въвеждането на *доброволна сертификация и запазена марка за качество*, по примера на община Ботевград, е част от бранда и още един инструмент за изграждане на имидж, уникално позициониране и развитие на общината като туристическа

дестинация. Въвеждането ѝ ще представлява ефективен маркетингов инструмент, чрез който продуктите от региона да бъдат по-конкурентоспособни на пазара. Този процес ще бъде своеобразна система за доброволно сертифициране на качеството и устойчивото ползване на ресурсите в туристическите обекти и другите предприятия, свързани с туристическото предлагане. [2]

От съществено значение е развитието на продуктовата политика във всяка от трите туристически зони, във връзка с възможностите за предлагане на специализирани видове туризъм, съобразно характерните им особености и туристическия потенциал на района. За целта са изготвени конкретни мерки и дейности, свързани с обособените цели и приоритети, заложи в общинската програма за развитие на туризма. Основните предложения за устойчиво туристическо развитие са систематизирани и обобщени в разработените мерки за изпълнение на стратегически приоритет 5, който включва специализираните видове туризъм, дефинирани като приоритети за местното устойчиво развитие на територията на община Костинброд. [3]

Подобряването на достъпността на средата в трите туристически зони е необходимо да включи развитието на общата инфраструктура и физическата среда, свързана с туризма. Акцентът трябва да бъде върху ролята на местната власт като инвеститор, инициатор и организатор на процесите, насочени към подобряване и развитие на материалната среда в качествено и количествено отношение, за максимално използване на потенциала на региона, стимулирайки целогодишно, устойчиво развитие на туризма, тъй като основните органичения за устойчивото развитие на туризма са свързани с лошия достъп и неефективното функциониране на туристическите обекти.

Подобряването на административния капацитет, координация и партньорство със заинтересованите страни има ясно подчертана важност за реализацията на устойчиво туристическо развитие. Оформянето на институционалната и партньорска рамка, в която следва да се реализират местните туристически политики за устойчиво развитие на туризма има за задача да допринесе за оформянето на благоприятстваща туристическото развитие среда - институционална, административна, законодателна и др., както и да предложи подходящи модели, механизми и решения за координация и партньорство между заинтересованите страни. Изпълнението на тези задачи е свързано с преодоляване на определени дефицити и справяне с важни предизвикателства. Партньорство между общинското ръководство и туристическия бизнес в рамките на делегираните функции по Закона за туризма се осъществява от общинската администрация и туристическия бизнес. Вътрешни партньорства и междусекторна интеграция могат да бъдат насърчени чрез координацията между различните звена и структури в рамките на общинска администрация, които имат отношение към туризма. Това е предварително условие както за провеждането на съгласувана и целенасочена туристическа политика, така и за координиране на практическото изпълнение на общинските функции в сектора.

Необходимите мерки за успешното прилагане на туристическите политики на местно ниво и подобряване на качеството обхващат: подобряване на организационния процес, мониторинг и контрол по изпълнение на текущата работна дейност в сферата на туризма; дефиниране на ясни цели и приоритети; създаване на Консултативен съвет по въпросите, свързани с туризма; създаване, организация и управление на Туристически информационен център (ТИЦ), информационно осигуряване и мониторинг на туристическото развитие; обединяване на усилията и възможностите на публичния и частния сектор чрез систематично прилагане на различни форми на публично-частно партньорство (ПЧП), стимулиране и подкрепа за малки и средни предприятия, както и поддържане на ефективна комуникация с други органи на държавната администрация, международни, национални и регионални институции и организации.

References:

1. UNWTO, UN Tourism News #17 - 2 November 2020
<https://www.unwto.org/news/unwto-and-fao-to-work-together-on-developing-tourism-for-rural-development>
2. Aleksova, Desislava. (2019). Model za ustojchivo razvitie na formirashta se turisticheska destinacia po primera na obshtina Botevgrad, MVBU
3. Aleksova, Desislava. (2020) Programa za razvitie na turizma v obshtina Kostinbrod 2020-2025
4. Vodenska, Maria, Mariana Asenova (2011) Vavedenie v turizma, MATKOM